УДК 655:070.41

***Павлова К.О.,*** *магістрант, кафедра МСТ, ХНУРЕ*
*Науковий керівник:* ***Вовк О.В.,*** *доц., к.т.н., доцент каф. МСТ*
*Харківський національний університет радіоелектроніки*

# ПРОБЛЕМИ ДОСТОВІРНОСТІ ТА СПОСОБИ ВЕРИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ РЕДАКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ВИДАНЬ

*The paper systematically analyses causes of factual and conceptual errors in publishing practice and substantiates an editorial verification complex from classical text analysis to OSINT fact-checking for ensuring publication reliability.*

*Keywords: editorial verification, fact-checking, OSINT, post-truth, publishing.*

Сучасне інформаційне середовище функціонує в умовах стихійної комунікації і масової дезінформації, коли об’єктивні факти поступаються емоційним маніпуляціям і особистим переконанням. Опублікований текст формує інтерпретацію дійсності, а поширення невивіреної інформації спотворює поточне сприйняття подій і колективну пам’ять суспільства [1].

Метою дослідження є аналіз причин виникнення концептуальних та фактичних помилок у видавничій практиці та розробка комплексу редакторської верифікації для забезпечення високого рівня достовірності публікацій.

Згідно з теорією едитології, предметом редагування є приведення авторського оригіналу у відповідність із суспільними нормами, творча оптимізація і контроль модальності, адже фактичні помилки є небезпечними для репутації видання. Практичний досвід свідчить, що помилки виникають несвідомо через зниження уваги, атенційні чи копіювальні відхилення, через покладання на власну пам’ять або усні твердження фахівців [1, 2].

Хрестоматійним прикладом когнітивної помилки є випадок із романом Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом». Автор обґрунтував назву твору помилковим уявленням про температуру самозаймання паперу (близько 450 °C), бо фахівець

пожежної служби переплутав температурні шкали. Це наочно демонструє ризик сліпої довіри до усних відповідей навіть профільних спеціалістів [1].

Прагнення першості інформування та випередження поліграфічного циклу часто призводить до репутаційних провалів. Під час виборів у США 2016 року, редакція журналу «Newsweek» відправила в друк і розповсюдила понад 125 тисяч примірників з обкладинкою «Madam President» та фотографією Г. Клінтон ще до завершення підрахунку голосів, через що весь наклад довелось терміново вилучати. Це підтверджує, що жодна оперативність чи прогнозування не замінюють виваженої редакторської перевірки [1].

Для забезпечення достовірності тексту в едитології застосовують систему методів контролю: параметричні (зіставлення кількісних показників із нормативами), спискові (перевірка слів та реєстрів за словниками й довідниками), шаблонні (накладання видавничих і синтаксичних стандартів), аналітичні (математичні й логічні обчислення), когнітивні (оцінка ймовірності за уявою, перевірка за тезаурусом та екстрагування цитат із контексту), положеннєві (контроль дотримання логічних законів) та компаративні (порівняння однотипних характеристик у різних частинах тексту) [2].

Сучасна редакційна практика використовує фактчекінг за Двошаровим принципом, що розмежовує збір даних і їх незалежну верифікацію. Внутрішні факти підтверджуються джерелом, зовнішні – перевіряються за Принципом незалежності – через авторитетні чи кілька незалежних джерел. Авторитетність офіційних документів оцінюють за чотирма тестами: Author Test (репутація авторів), Quality Test (якість методології), Integrity Test (контекст і мовна виваженість) та Comparison Test (зіставлення з авторитетними джерелами) [3].

У цифровому середовищі верифікація ускладнюється «координаційною оманою», коли безліч сайтів лише дублюють єдине неперевірене джерело [3, 4]. Робота з відкритими даними (OSINT) вимагає перехресного аналізу цифрових слідів. Для верифікації фото й відео застосовують зворотний пошук зображень, аналіз EXIF-метаданих камери, інструменти гео- та хронолокації. Цифровий слід джерела чи домену перевіряється за допомогою спеціалізованих сервісів

Whois, Spokeo, Pipl та WebMii [5]. Так, у розслідуваннях SeaKrime супутникові знімки викрили фальсифікацію системи ідентифікації суден, зафіксувавши корабель під завантаженням у Севастополі, а не в Туреччині.

Редактор має враховувати, що стовідсотково правдива інформація може бути елементом ворожої інформаційної операції або небажаною до публікації через підтримання OPSEC – захисту критично важливої інформації [3]. Використання анонімних джерел припустиме лише за наявності загрози життю або виняткової суспільної ваги, а матеріал, що містить понад 80% анонімних джерел, вважається сирим і неготовим до публікації [6].

Таким чином, повністю усунути всі помилки з тексту неможливо через суперечливість нормативних систем, тому завданням редактора є досягнення оптимального ступеня редагованості й мінімізація істотних спотворень. Якщо ж помилка вже потрапила в друк чи мережу, відповідальне видання застосовує прозору політику коригування: оперативне виправлення, позначку в заголовку, роз'яснення для аудиторії, публічне вибачення. Застосування двошарового верифікаційного маршруту та належне редакційне опрацювання перетворює видавничу підготовку на надійний інститут захисту суспільної довіри та правди.

**Список використаної літератури**

1. Благовірна Н. Б. Факт як метафора // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2018. Вип. 43. С. 162-170. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2018.43.8340.

2. Партико З.В. Загальне редагування: нормативні основи. Львів: Афіша, 2017. 416 с.

3. The Truth in Journalism Fact-Checking Guide // The Truth in Journalism Project. URL: https://thetijproject.ca/guide/.

4. Як змінюється журналістська верифікація в умовах глобальної дезінформації // Інститут масової інформації. URL: https://imi.org.ua/advices/znajty-fakt-uzhe-nedostatno-yak-zminyuyetsya-zhurnalistska-veryfikatsiya-v-umovah-globalnoyi-dezinformatsiyi.

5. Посібник з верифікації // Texty.org.ua. URL: https://texty.org.ua/archive-books/55735/posibnyk-z-veryfikatsiyi-55735/.

6. Робота з джерелами й виправлення помилок: рекомендації IMI. // Інститут масової інформації. URL: https://imi.org.ua/monitorings/robota-z-dzherelamy-i-vypravlennya-pomylok-rekomendatsiyi-imi-i60427.